

relvadega üksikeist kellegi mõjurikka daami poliitilises salongis, kuni puhkeb linnas tegelik riigipööre, mille autorit alul keegi ei tea, ja mis kõik juhid paiskab salongist kongi.

Igat tegelast lastakse kõnelda ja teotseda ta veenete täies tõsiduses. Ent autori vaatekoht seisab väljas, kusagil eemal, teisel tasemel. Tõde pole mitte koondatud ühte punkti, ta on osadena laiali pillatud kõikjale. Las siis inimesed ja ideed pörkavad kokku ning heitlevad homse sünteesi pärast. Poliitiline võitlus võib egoismides tumestuda, abinõudes närustuda. Ent see on siiski ainus võimalus tuua selgust. Mitte ainult jõudude vahekorras, vaid ka mõttelises selgituses. Lavaliseks ideaaliks on kõnelda tegudega. See on täiesti õige stabiilsetel aegadel, kus iga tegu iseenesest on ka motiveering. Aga kui varisevad maailmavaatelised, eetilised alused, kui käib otsing uute toetuspunktide poole, siis kangelane peab end seletama, oma tegu uue mõttega põhjendama. Kui poliitilised veended eluski kokku pörkavad mõtteliste relvadega (pole teisiti mõeldav mingi poliitiline elu!), siis sõnaline tulistamine lavalgi on orgaaniline osa arengust ning evib teo tuuma ja ilmet. Välist sagimist laval ei tarvitse ainsaks ning ideaalseks „tegevuseks“ pidada. On tähtsam, et teos oleks tüne aja kärsitusest, käärivast rahutusest, vaimlisest pingest, mis tegelaste vastastikusetele suhetele annab sisemise pinevuse.

Aeg on juhtidele tänamatu. Kui eilsed kogemused ei suuda uut arengut taluda, kui esimesed katsetised loomulikult ei suuda anda rahuldavaid tagajärgi, siis võib kergesti juhtuda, nagu näidendis sünnibki, et massid murravad salongi ja juhid satuvad kongi. Kuid peame siiski teadlikud olema, mida me käesolevas näidendis naerame. Siin naeruvääristub kõik see, mis on seotud kitsa omakasuga, arvestamata üldsuse heakäiku. Kuid me oleme tänulikud igale iseseisvale ja lahtisele mõistusele, mis riskib uusi lahendusi ning töötab seega homsete avastuste kasuks.

Näidendi lõpul ühel juhul tekib veendumus, et tänapäeva poliitilistel käärimistel on sügav psühholoogiline alus. Inimese hinges viimsete aastakümnete jooksul on sündinud põhilik murrang. Pole ala, kus mitte poleks sündinud miski uus läbimurd. Kuid puudub keskus, mis neid kohalikke esilemurdeid ühtlustaks ning juhiks. Pole küllalt selgunud riigimõte, mis vastaks inimese uuele hingeelule. Siin peame läbi kõndima veel paljude katsetuste, isegi nurjumiste kogemustest. Ent uskugem, et see nägematu revolutsioon, mis on teostunud inimese hinges, varem-hiljem arendab ka nähtavad vormid.